

Årsberetning 2019

Gausdal

Regnskapsresultat 2019

Kommunestyret i Gausdal skal i henhold til kommuneloven, vedta både et årsregnskap og en årsberetning. Disse to dokumentene skal gi informasjon om de viktigste tallstørrelser og vesentlige forhold, samt forklare avvik. I tillegg har kommunestyret i Gausdal valgt å ha andre mål enn kun de økonomiske. Disse målene rapporteres til kommunestyret i årsmeldingen.

Gausdal kommune fikk i 2019 et regnskapsmessig mindreforbruk i drift på 11,7 mill. kr. Et regnskapsmessig mindreforbruk innebærer at kommunen har hatt høyere inntekter og/eller lavere utgifter enn budsjettet. Mindreforbruket de senere år er angitt i tabellen nedenfor:

Tall i hele mill. kr	2019	2018	2017	2016	2015	2014	2013	2012	2011
Mer-/mindreforbruk i forhold til budsjett	11,7	17,1	14,1	10,9	6,8	11,2	-	7,4	8,8

Resultat i forhold til det som er rapportert ved 2. tertial 2019

Generelle poster:	Regnskap		Anslag 2. tertial	
	Positivt	Negativt	Positivt	Negativt
Skjema 1B:				
Eiendomsskatt	972		900	
Skatt/inntektsutjevning	6 156			-3 000
Renter og avdrag	1 124		100	
Rammetilskudd	1 140		1 100	
Utbytte kraftsektoren utover budsjett	1 826			
Integreringstilskudd flyktninger (avsatt til flyktningefond, skjema 1B planområde 13)	1 383			
Sum avvik fra skjema 1 B	12 601	-	2 100	-3 000
Øvrige generelle poster:				
Lønnsoppgjør / pensjon		-2 791		-2 300
Avsetning til flyktningefond		-1 383		
Øvrige mindre poster	113			
Sum	12 714	-4 173	2 100	-5 300
Sum generelle poster	8 541		-3 200	

Årsberetning 2019

Fra planområdene:	Regnskap		Anslag 2. tertial	
	Positivt	Negativt	Positivt	Negativt
01 Administrative fellestjenester		-431		
02 Næring og miljø		-72		
03 Skole	2 821		1 100	
04 Barnehage	2 669		700	
05 Kultur og fritid		-16		
06 Teknisk drift		-1 770		-800
07 Bygg / eiendom / areal		-488		-500
09 Barn og familie	139			-800
10 Sosiale tjenester og sysselsetting	1 109		600	
11 Helse	1 525			-
12 Omsorg		-2 322		-700
Sum	8 264	-5 098	2 400	-2 800
Sum fra planområdene 1-12	3 166		-400	
Sum samlet avvik	11 706		-3 600	

Årsaken til at det ble et mindreforbruk på 11,7 mill. kr i stedet for et merforbruk på 3,6 mill. kr som anslått ved rapporteringen per andre tertial, skyldes i hovedsak en svært god skatteinngang helt på slutten av året, samt et ekstraordinært utbytte fra Lillehammer og Gausdal Energiverk Holding as. Disse to postene utgjorde en bedring av resultatet på hele 11 mill. kr. Driften av planområdene ble også i sum bedre enn antatt per andre tertial, og hovedårsakene til dette er:

Planområde 3 Skole. Det ble anslått et mindreforbruk på 1,1 mill. kr, mens resultatet ved årets slutt ble et mindreforbruk på 2,8 mill. kr. Av bedringen på 1,7 mill. kr, kommer 1 mill. kr fra mindreforbruk ved drift av skolene, samt at utgiftene til skoleskysst ble 0,5 mill. kr lavere enn anslått.

Det var i budsjettet for 2019 avsatt en buffer på 0,6 mill. kr til mulig klassedeling ved Follebu skole. Etersom det ikke ble noen klassedeling, er bufferen urørt og det medfører et positivt avvik med tilsvarende beløp. Det er også høyere netto inntekter knyttet til undervisning av barn i/fra andre kommuner i størrelsesorden ca 0,6 mill. kr.

Planområde 4 Barnehage. Det ble et mindreforbruk på 2,7 mill. kr i stedet for 0,7 mill. kr som anslått ved andre tertial. Bedringen i resultat på 2 mill. kr skyldes flere forhold:

- Drift av kommunens barnehager var anslått i balanse, mens det ved årets slutt var et mindreforbruk på 0,7 mill. kr. Dette skyldes i hovedsak færre barn i en barnehage slik at det var mulig å redusere utgiftssiden deler av året.
- Tilskudd til private barnehager ble nær 1 mill. kr lavere enn budsjettet, mens dette ved rapporteringen per andre tertial ble anslått ca. 0,7 mill. kr lavere enn budsjettet. Sak knyttet til økonomisk tilsyn er behandlet på nytt, og det er i regnskapet for 2019 anført en utbetaling på 0,1 mill. kr. Dette er 0,6 mill. kr lavere enn det som ble tatt høyde for ved rapporteringen per andre tertial.
- Netto betaling til andre kommuner for barn i private barnehager ble 0,4 mill. kr lavere enn budsjettet.

- Det ble også holdt tilbake lønnsmidler som ikke viste seg å være nødvendig som følge av lavere etterspørsel etter barnehageplasser. Dette utgjør ca. 0,4 mill. kr.
- Øvrige mindre avvik.

Planområde 6 Teknisk drift. Ved rapporteringen per andre tertial ble det anslått et merforbruk på 0,8 mill. kr, mens resultatet ved årets slutt ble et merforbruk på 1,8 mill. kr. Dette knytter seg til flere forhold, og dette er hovedpunktene.

- Utgiftene til vintervedlikehold av vegene ble vesentlig høyere enn budsjettet for 2019. Selv etter at overskuddsfond ble lagt inn med 0,75 mill.kr, er merforbruket på 0,65 mill.kr knyttet til veg. Dette knytter seg til mange snøfall i kombinasjon med mildvær og behov for strøing av vegene.
- Selvkosttjenestene har et merforbruk på 0,7 mill. kr. Differansen på 0,3 mill. kr vedrørende feiing knytter seg til at underskudd fra tidligere år kun kan framføres i inntil fem år. Det innebærer at det er foretatt avsetning til selvkostfond feiing igjen fra og med 2019-regnskapet. I tillegg er det mindre avvik også knyttet til selvkost for vann. Det henger i hovedsak sammen med lavere utgifter til kalkulatoriske renter og avskrivninger. Årsaken til det er forsinkelser knyttet til investeringer i vann sett opp mot det som ble anslått da budsjettet for 2019 ble lagt.
- Det ble lagt inn et for lavt budsjett med 0,3 mill. kr knyttet til kommunens andel av drift 110-sentralen. Dette er korrigeret inn i budsjettet for 2020.
- Utgiftene til løypebrøyting ble 0,1 mill. kr ut over vedtatt budsjett.

Planområde 9 Barn og familie. Ved rapporteringen ved andre tertial ble det anslått et merforbruk i størrelsesorden 0,8 mill. kr som følge av økte utgifter til barnevernstjenesten. Resultatet ved årets slutt ble imidlertid et mindreforbruk på 0,1 mill. kr. Utgiftene til barnevernstjenesten ble ca 0,9 mill. kr utover budsjett, men det har vært lavere utgifter på enkelte andre tjenester på planområdet som totalt sett genererte et positivt avvik.

Planområde 11 Helse. Ved rapporteringen per andre tertial ble det anslått et resultat i balanse, mens det ved årets slutt er et mindreforbruk på 1,5 mill. kr. Dette henger sammen med:

- Mindreforbruk legetjenesten 0,6 mill. kr. Dette er i hovedsak som følge av økte inntekter fra brukerbetaling og refusjon fra staten (HELFO).
- Tilskuddsmidler dekker opp lønnsutgifter med 0,6 mill. kr.
- Øvrige forhold 0,3 mill. kr.

Planområde 12 Omsorg. Ved rapporteringen per andre tertial var det anslått et merforbruk i størrelsesorden 0,7 mill. kr etter at bruk av overskuddsfond var korrigeret for. Resultatet ved årets slutt var et merforbruk på 2,3 mill. kr. Dette utgjør en forverring av resultatet med 1,6 mill. kr.

Differansen knytter seg i hovedsak til lavere tilskudd til ressurskrevende tjenester enn anslått, og inntektsbortfallet utgjør 1,6 mill. kr.

Som påpekt i rapporteringen per andre tertial, har driftsnivået vært for høyt ut fra den budsjetttrammen som har vært tilgjengelig. I kommunedirektørens tiltaksliste, som legges fram for kommunestyret i mars 2020, samt i sak knyttet til framtidens helse- og omsorgstjenester, vil det bli lagt fram tiltak for at planområdet kommer i budsjettmessig balanse for 2020 og i økonomiplanperioden.

Det vises for øvrig til kommentarene til regnskapsskjema 1A og 1B.

Årsregnskap

Regnskapsskjema 1A Drift

Alle tall i 1000 kr	Note	Regnskap 201 9	Rev. budsjett 2019	Oppr. Regnskap 201 budsjett 2019	8
Sentrale inntekter					
Skatt på inntekt og formue	25	-158 541	-148 604	-148 604	-156 210
Ordinært rammetilskudd	25	-196 668	-199 309	-199 309	-187 852
Eiendomsskatt annen eiendom	25	-306	-1 757	-1 757	-1 927
Eiendomsskatt boliger og fritidsboliger	25	-44 338	-41 915	-41 915	-34 423
Andre direkte eller indirekte skatter		-1 857	-1 829	-1 829	-1 829
Andre generelle statstilskudd		-5 647	-4 573	-4 573	-9 391
Sum Sentrale inntekter		-407 357	-397 987	-397 987	-391 631
Netto finansutgifter og inntekter					
Renteinntekter og utbytte	6	-15 041	-12 078	-12 078	-22 791
Renteutgifter, provisjoner og andre finansutgifter	9,10	17 188	18 396	18 396	14 550
Avdrag på lån til investeringer	9,11	23 736	23 200	23 200	22 243
Sum Netto finansutgifter og inntekter		25 883	29 518	29 518	14 002
Avsetninger og årsoppgjørdisposisjoner					
Til bundne avsetninger	15	2 205	1 829	1 829	2 069
Bruk av tidligere års regnskapsmessige mindreforbruk	15,1 7	-17 150	-17 150	0	-14 084
Bruk av ubundne avsetninger	13,1 5	-16 555	-16 555	-11 261	-17 491
Til ubundne avsetninger	15	17 150	17 150	0	14 084
Bruk av bundne avsetninger		0	-20	-20	0
Sum Til fordeling drift		-395 824	-383 215	-377 921	-393 051
Sum fordelt til drift (fra skjema 1B)		384 119	383 215	377 921	375 901
Sum Merforbruk/mindreforbruk		-11 706	0	0	-17 150

Vesentlige avvik i driftsregnskapet 1A

Det framgår av regnskapsskjema 1A at det var 12,6 mill. kr høyere inntekter til fordeling i 2019 enn det som var budsjettert. Dette skyldes blant annet følgende forhold:

Skatt og rammetilskudd ble 7,3 mill. kr høyere enn budsjettert, og hovedårsaken til dette er at netto skatt og inntektsutjevning ble 6,2 mill. kr høyere enn budsjettert.

Skatteinntektene i Gausdal ble i 2019 9,9 mill. kr høyere enn budsjettert. Deler av økningen har sammenheng med marginoppgjør og omfordeling etter nye fordelingstall for inntektsåret 2018.

Årsberetning 2019

Av alle innbetalinger av skattetrekk og forskuddsskatt for personlige skattytere avsettes det en margin, og i Gausdal er marginavsetningen 11%. Marginen benyttes til utbetaling av tilgodebeløp etter avregning. I oktober er siste avregning foretatt, og eventuell overskytende/ubenyttet margin fordeles til skattekreditorene. Kommunen mottok en andel på om lag 2,9 mill. kr i overskytende margin i november 2019.

Etter at siste avregningspulje er kjørt i oktober, beregnes nye fordelingstall til skattekreditorene etter faktisk likning. Disse erstatter foreløpige tall basert på prognoser. Omfordeling for 2018 ble foretatt i november 2019 og nytt fordelingsoppgjør tilførte Gausdal 1,4 mill. kr ekstra.

Hva den øvrige økningen knytter seg til er ikke uten videre enkelt å forklare, da det er Skatteetaten som innehar disse tallene. Det kan konstateres at svært mange kommuner opplevde en tilsvarende sterk økning i skatteinntektene helt på slutten av 2019. KS skriver blant annet følgende om skatteinngangen for 2019:

"Både kommunene og fylkeskommunene hadde nær 12 prosent høyere skatteinntekter i desember 2019 enn tilsvarende måned året før. Forskuddstrekk fra arbeidsgivere utgjør hovedtyngden av skatteinntektene. Fra 2018 til 2019 hadde kommunene en vekst i forskuddstrekk på 4,4 prosent, mens fylkeskommunene hadde en vekst på 4,7 prosent.

Skatteveksten på årsbasis ble i statsbudsjettet for 2019 anslått til 0,4 pst for kommunene og 1,6 pst for fylkeskommunene. Vekstanslagene ble oppjustert til henholdsvis 1,2 og 2,1 prosent i revidert nasjonalbudsjett (RNB). I forbindelse med fremleggingen av statsbudsjettet for 2020 ble anslaget på kommunesektorens skatteinntekter i 2019 oppjustert med ytterligere 4,9 mrd. kroner, begrunnet med bl.a. økende sysselsetting.

Fortsatt høye utbytteinntekter til personlige skatteyttere, trolig som følge av tilpasninger til økt utbyttebeskatning, har også dette året bidratt til økte skatteinntekter for kommunene. Vekstanslagene ble oppjustert i oktober til 3,8 prosent for kommunene og 4,2 prosent for fylkeskommunene."

Gausdal er en kommune som har relativt lave skatteinntekter per innbygger. Dette medfører at kommunen får inntektsutjevningstilskudd. Dette tilskuddet utjevner til en viss grad skatteinntektene mellom kommunene. Når Gausdal kommune får en stor økning i skatteinntektene, må det påregnes at kommunen får et lavere **inntektsutjevningstilskudd**. I 2019 ble dette tilskuddet 3,8 mill. kr lavere enn budsjettet.

Inntektene fra **eiendomsskatt** ble nær 1 mill. kr høyere enn budsjettet.

Andre generelle tilskudd ble 1,1 mill. kr høyere enn budsjettet. Av dette utgjør økt integreringstilskudd 1,4 mill. kr, mens det ble 0,3 mill. kr lavere rente- og avdragskompensasjon enn budsjettet.

Renteinntekter og utbytte ble nær 2,9 mill. kr høyere enn budsjettet. 1,8 mill. kr av dette skyldes i hovedsak utbetaling av ekstraordinært utbytte fra Lillehammer og Gausdal Energiverk Holding as (LGE) og 1,1 mill. kr knyttet til økte renteinntekter.

Renteutgifter og avdrag på lån ble samlet 0,7 mill. kr lavere enn budsjettet. Renteutgiftene ble 1,2 mill. kr lavere enn budsjettet som følge av lavere låneopptak enn først forventet, samt lavt rentenivå. Avdrag ble 0,5 mill. kr høyere enn budsjettet, for å ivareta krav til minimumsavdrag i regnskapet.

Regnskapsskjema 1B - Drift per planområde

Tall i 1000 kr	Note	Regnskap 2019	Rev. budsjett 2019	Oppr. budsjett 2019	Re
Administrative fellestjenester	2,3,13,15,28	28 723	28 292	28 969	
Næring og miljø	15,29	6 476	6 404	5 815	
Skole	15,29	70 986	73 808	70 961	
Barnehage	13,15,25	40 896	43 566	42 459	
Kultur og fritid	13,15	14 325	14 310	13 129	
Teknisk drift	13,15,21	10 181	8 411	7 235	
Bygg/eiendom/areal	13,15,21,25,29	44 685	44 197	37 686	
Interkommunale samarbeid	13,15,29	0	0	0	
Barn og familie	15	24 405	24 544	22 318	
Sosiale tjenester og sysselsetting	15	15 084	16 193	17 391	
Helse	13,15,25,29	62 518	64 044	62 376	
Omsorg	13,15,25	104 363	102 041	92 202	
Generelle utgifter og inntekter	13,15	-38 524	-42 594	-22 620	
Sum netto rammer		384 119	383 215	377 921	

Kommentarer til regnskapsskjema 1B

Driften av planområdene ble i sum 0,9 mill. kr utover budsjettet nivå. De planområdene med de største avvikene kommenteres nedenfor:

Planområde 3 Skole. Det ble et mindreforbruk på 2,8 mill. kr. Av dette kommer 1 mill. kr fra mindreforbruk ved drift av skolene, samt at utgiftene til skoleskyss ble 0,5 mill. kr lavere enn anslått.

Det var i budsjettet for 2019 avsatte en buffer på 0,6 mill. kr til mulig klassesdeling ved Follebu skole. Ettersom det ikke ble noen klassesdeling, er bufferen urørt og medfører et positivt avvik med tilsvarende beløp. Det er også høyere netto inntekter knyttet til undervisning av barn i/fra andre kommuner i størrelsesorden ca 0,6 mill. kr.

Planområde 4 Barnehage. Det ble et mindreforbruk på 2,7 mill. kr og dette skyldes flere forhold:

- Drift av kommunens barnehager fikk et mindreforbruk på 0,7 mill. kr. Dette skyldes i hovedsak færre barn i en barnehage, som ga mulighet til å redusere utgiftssiden deler av året.
- Det ble også holdt tilbake lønnsmidler som ikke viste seg å være nødvendig som følge av lavere etterspørsel etter barnehageplasser. Dette utgjør ca. 0,4 mill. kr.
- Tilskudd til private barnehager ble nær 1 mill. kr lavere enn budsjettet.
- Netto betaling til andre kommuner for barn i private barnehager ble 0,4 mill. kr lavere enn budsjettet.
- Øvrige mindre avvik.

Planområde 6 Teknisk drift. Resultatet ved årets slutt ble et merforbruk på 1,8 mill. kr. Dette knytter seg til flere forhold, men dette er hovedpunktene:

Årsberetning 2019

- Utgiftene til vintervedlikehold av vegene ble vesentlig høyere enn budsjettet for 2019. Selv etter at overskuddsfond ble lagt inn med 0,75 mill.kr, er merforbruket 0,65 mill. kr knyttet til veg. Dette knytter seg til mange snøfall i kombinasjon med mildvær og behov for strøing av vegene.
- Selvkosttjenestene har et merforbruk på 0,7 mill. kr. Differansen på 0,3 mill. kr vedrørende feiing knytter seg til at underskudd fra tidligere år kun kan framføres i inntil fem år. Det innebærer at det er foretatt avsetning til selvkostfond feiing igjen fra og med 2019-regnskapet. I tillegg er det mindre avvik også knyttet til selvkost for vann. Det henger i hovedsak sammen med lavere utgifter til kalkulatoriske renter og avskrivninger. Årsaken til det er at det er noe forsinkelser knyttet til investeringer i vann sett opp mot det som ble anslått da budsjettet for 2019 ble lagt.
- Det ble lagt inn et for lavt budsjett med 0,3 mill. kr knyttet til kommunens andel av drift 110-sentralen. Dette er korrigeret inn i budsjettet for 2020.
- Utgiftene til løypebrøyting ble 0,1 mill. kr ut over vedtatt budsjett.

Planområde 10 Sosiale tjenester og sysselsetting. Det er et positivt avvik på 1,1 mill. kr. Dette knytter seg i hovedsak til lavere utgifter til økonomisk sosialhjelp og til kvalifiseringsordningen.

Planområde 11 Helse. Resultatet ved årets slutt ble et mindreforbruk på 1,5 mill. kr. Dette henger sammen med:

- Mindreforbruk i legetjenesten på 0,6 mill. kr. Dette er i hovedsak som følge av økte inntekter fra brukerbetalinger og refusjon fra staten (HELFO).
- Tilskuddsmidler dekker opp lønnsutgifter med 0,6 mill. kr.
- Øvrige forhold 0,3 mill. kr.

Planområde 12 Omsorg. Det er et merforbruk på 2,3 mill. kr ved årets slutt. Differansen knytter seg i hovedsak til lavere tilskudd til ressurskrevende tjenester enn anslått, og inntektsbortfallet utgjør 1,6 mill. kr. Kommunens utgifter til utskrivningsklare pasienter fra sykehusene utgjør et mindreforbruk på 0,3 mill. kr.

Det ble brukt 2,2 mill. kr av overskuddsfond for å dekke opp merforbruket innen driften av tjenesten, men avviket ved årets slutt utgjør likevel et merforbruk på 1 mill. kr.

Som påpekt i rapporteringen per andre tertial, har driftsnivået vært for høyt ut fra den budsjetttrammen som har vært tilgjengelig. I kommunedirektørens tiltaksliste, som legges fram for kommunestyret i mars 2020, samt i sak knyttet til framtidens helse- og omsorgstjenester, vil det bli lagt fram tiltak for at planområdet kommer i budsjettmessig balanse i 2020 og i økonomiplanperioden.

Avvik ved det enkelte planområde vil bli noe mer utdypet i kommunens årsmelding for 2019.

Regnskapsskjema 2A - Investering

Tall i 1000 kr	Note	Regnskap 2019	Rev. budsjett 2019	Oppr. budsjett 2019	Regnskap 2018
Finansieringsbehov					
Investeringer i anleggsmidler	5,13,19	86 763	99 296	55 681	79 354
Utlån og forskutteringer		13 556	17 399	8 000	7 479
Kjøp av aksjer og andeler	6	1 386	1 500	1 500	58 909
Avdrag på lån	8,11	7 357	3 500	3 500	8 270
Avsetninger	13,15	4 773	4 616	600	4 551
Sum Finansieringsbehov		113 836	126 311	69 281	158 562
Ekstern finansiering					
Bruk av lånemidler		-69 349	-107 344	-57 968	-45 932
Inntekter fra salg av anleggsmidler	13	-5 569	-5 041	-1 000	-5 083
Tilskudd til investeringer	20	-12 782	0	0	0
Kompensasjon for merverdiavgift	19	-5 557	-4 462	-3 338	-13 271
Mottatte avdrag på utlån og refusjoner	11,20,25	-16 505	-7 780	-6 100	-88 656
Andre inntekter		-78	-50	0	-3
Sum Ekstern finansiering		-109 841	-124 677	-68 406	-152 947
Intern finansiering					
Bruk av avsetninger	15	-3 995	-1 634	-875	-5 615
Sum Intern finansiering		-3 995	-1 634	-875	-5 615
Sum Udekket/udisponert		0	0	0	0

Kommentarer til regnskapsskjema 2A

Regulert budsjett for 2019 viser et finansieringsbehov på 126,3 mill. kr, mens regnskapet viser et finansieringsbehov på 113,8 mill. kr. Faktisk finansieringsbehov er følgelig 12,5 mill. kr lavere enn budsjettet. Selv om administrasjonen i november måned lager en sak vedrørende periodisering av investeringsbudsjettet (vedtas av kommunestyret i desember), er det ikke uten videre enkelt å lage en fullgod periodisering. I forbindelse med låneopptak gjøres det en foreløpig vurdering av periodisering av investeringsutgiftene mellom år, og det er i den forbindelse fokus på å ikke ta opp mer lån enn det som antas forbrukt. Til tross for periodiseringen av investeringene mellom år, er det avvik på følgende poster:

Investeringer i anleggsmidler. Her er det et mindreforbruk på 12,5 mill. kr. Dette fordeler seg på mange prosjekter, her nevnes de prosjekter med størst avvik:

Årsberetning 2019

Prosjekt:	Beløp i hele 1000 kr
Inngåtte avtaler om justeringsrett *)	-12 782
Utbyggingsavtaler **)	-10 445
Rehabilitering avløp Follebu	-1 596
Heggeskogen etp. 4	7 668
Rehabilitering VA Skei-Svingvoll	5 461
Fjerdum skole, nybygg/rehabilitering	4 196
Rammebevilgning planområde 7 for øvrig	3 817
Videre internettsatsing, 3-1 samarb.	3 681
Rammebevilgning øvrige tekniske anlegg	3 601
Sprinkleranlegg Follebutunet	1 933
Sum	5 533
*) Denne utgiften har en tilsvarende inntektsside. Regnskapsteknisk postering.	
**) Denne utgiften har en tilsvarende inntektsside, innbetaling fra utbyggerne.	

Utlån/forskutteringer. Avvik på 3,8 mill. kr gjelder utlån av startlån. Dette er en behovsprøvd ordning, der det kun kan lånes ut til personer i målgruppen. Det tar tid fra lånetilsagn er gitt til vedtatt utlån blir realisert. I hele 2019 var det svært stor etterspørsel etter startlån, og administrasjonen mente det ikke var grunnlag for å redusere dette utlånsbudsjettet i forbindelse med periodisering av investeringene i desember 2019. De resterende utlånsmidlene er for øvrig lånt ut/gitt tilsagn på i januar 2020.

Avdrag på lån. Regnskapet viser et merforbruk på 3,9 mill. kr, som knytter seg til ekstraordinær innfrielse av startlån. Dette som følge av at kommunen har mottatt ekstraordinære avdrag på utlånte startlån.

Bruk av lånemidler er 38 mill. kr lavere enn budsjettet, og knytter seg i hovedsak til lavere bruk av lån til kommunens investeringer. Det resterende gjelder 3,8 mill. kr lavere utlån til startlån, jfr omtale foran.

Tilskudd til investeringer er 12,8 mill. kr høyere enn budsjettet. Dette knytter seg til en regnskapsteknisk føring av overdratt justeringsrett merverdiavgift. Tilsvarende motpost er ført som en utgift under investering i anleggsmidler.

Mottatte avdrag på utlån og refusjoner har en merinntekt på 6,1 mill. kr. Av dette knytter 3,9 mill. kr seg til mottatte avdrag på startlån, mens innbetalinger knyttet til utbyggingsavtaler utgjør 7,7 mill. kr. Øvrige refusjoner ble ca. 3 mill. kr lavere enn budsjettet. Dette har i hovedsak sammenheng med forskyvning av inntekter mellom år.

Økonomisk analyse

Kapitlet omhandler status på de ulike handlingsreglene samt utvikling i sentrale nøkkeltall.

Handlingsregler

Gausdal kommune vedtok i desember 2018 handlingsregler som det skal styres etter og rapporteres på fra og med regnskapsåret 2019. Status på handlingsreglene ved utgangen av 2019 og avstand til ønsket mål framgår av tabellen nedenfor. For å kunne se utviklingen i avstanden til målet, er det også inntatt tall som viser differansen til målet per 2018.

Handlingsregel	Mål	Status 2019	Differanse i mill. kr 2019	Differanse i mill. kr 2018
Netto driftsresultat i % av driftsinntektene	1,75 %	-0,3 %	12,2	11,8
Disposisjonsfond i % av driftsinntektene	8 %	6,2 %	10,6	2,8
Netto lånegjeld i % av driftsinntektene	80 %	107,8 %	- 164,1	- 157,9
Kommunens årlige låneoptak skal ikke overstige låneavdrag (utenom selvkostområdet og startlån). Mill. kr	Mindre enn 0	16,2	16,2	14,9

Ingen av målene er oppnådd ved utgangen av 2019. I strategiplanen for 2020-2023 framgår det betydelige omstillingstiltak med sikte på å redusere kommunens driftsrammer, samt grep for å holde investeringsnivået så lavt som mulig. Disse grepene vil på sikt bedre kommunens økonomiske situasjon, men det vil ta flere år før handlingsreglene vil være innfridde.

De ulike handlingsreglene kommenteres i analysene som følger.

Netto driftsresultat

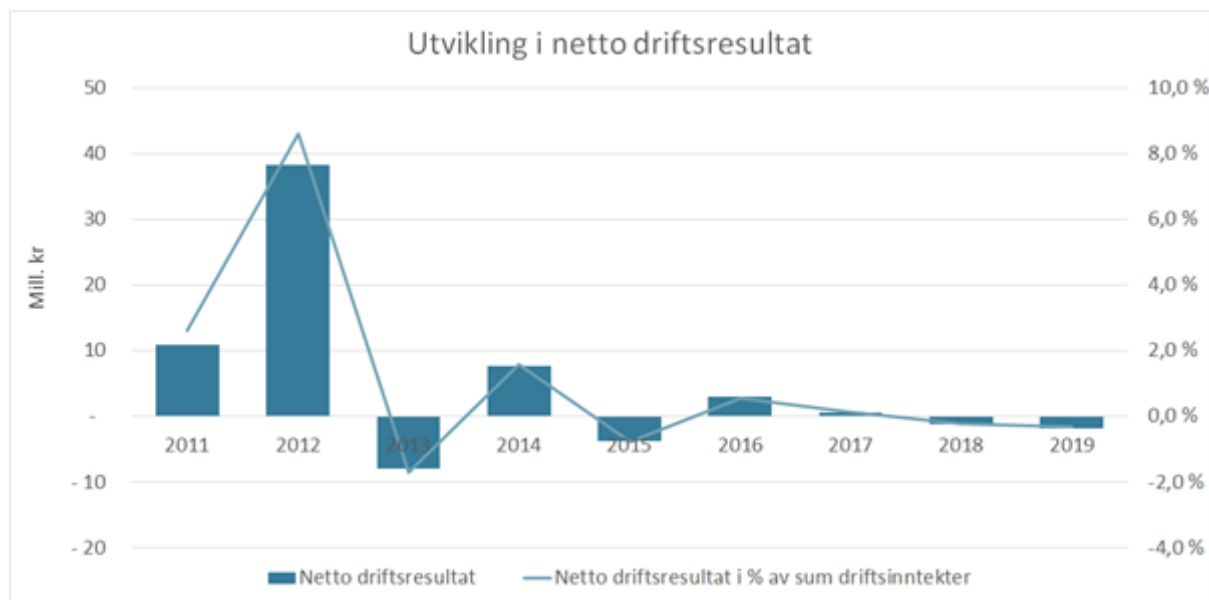
Netto driftsresultat er kommunens driftsinntekter fratrukket kommunens driftsutgifter og netto finansutgifter. Netto driftsresultat i % av brutto driftsinntekter sier dermed noen om hvordan kommunens resultat fra driften er sett opp mot kommunens inntektsside. Det er ønskelig at inntektene er høyere enn utgiftene slik at kommunen har mulighet til å bygge opp buffere (disposisjonsfond) for å finansiere investeringer, dekke uforutsette utgifter, etc.

Netto driftsresultat har gjennom årene variert en del, men trenden har vært klart nedadgående. Netto driftsresultat i % av kommunens driftsinntekter har vært lavere enn anbefalt nivå og kommunens handlingsregel på 1,75 %.

Netto driftsresultat var i 2019 på -0,3 %. Dette er ikke et godt resultat, men er likevel noe bedre enn budsjettert nivå på -3,2 %.

Årsberetning 2019

Kommunen har over flere år brukt av disposisjonsfond for å få budsjettet i balanse, samtidig som det har vært arbeidet med omstilling av kommunens tjenester. I økonomiplanen for perioden 2020-2023 framgår det at kommunen har store utfordringer, blant annet som følge av endringer i eiendomskatteloven. Det er lagt inn betydelige nedjusteringer av driftsrammene i økonomiplanen. Dette vil på sikt snu den negative utviklingen i netto driftsresultat, men vil kreve tøffe prioriteringer.

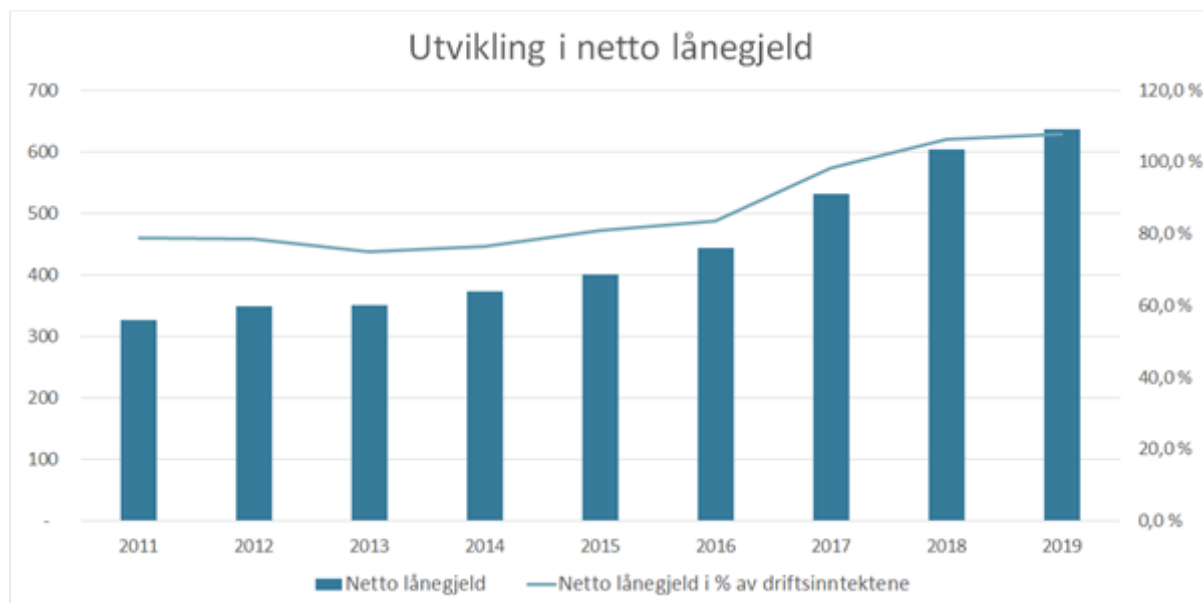
I kommunal sektor er det en del forhold som gjør at netto driftsresultat som resultatbegrep er noe unyansert og ikke fanger opp alle viktige forhold. I mange tilfeller gis det et fortegnert bilde av kommunens økonomi som følge av måten ulike elementer må håndteres i regnskapet. For å nyansere utviklingen i kommunens netto driftsresultat, er det satt opp en oversikt som viser utviklingen i korrigert netto driftsresultat. Tabellen nedenfor sier noe om dette.

Korrigert netto driftsresultat	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019
Netto driftsresultat i hele mill. kr	38,2	-8,0	7,7	-3,7	3,0	0,6	-1,2	-1,9
Netto driftsresultat i % av driftsinntektene	8,6 %	-1,7 %	1,6 %	-0,8 %	0,6 %	0,1 %	-0,2 %	-0,3 %
Premieavvik/amortisert avvik	10,7	-8,2	-12,0	13,9	2,2	0,4	-3,8	-3,1
Momskomp. inv. ført i drift	3,8	-2,6	-	-	-	-	-	-
Korrigert for bruk/avs bundne fond	1,1	1,2	-3,5	-4,2	-11,4	-8,1	-1,4	-8,6
Korrigert netto driftsresultat i kr	22,6	-17,6	-7,8	6,0	-6,2	-7,0	-6,4	-13,5
Korrigert netto driftsresultat i %	5,2 %	-3,8 %	-1,6 %	1,2 %	-1,2 %	-1,3 %	-1,2 %	-2,4 %

Som det framgår av tabellen, har resultatene fra 2013 i hovedsak vært negative, med unntak av 2015. Korrigert netto driftsresultat har også jevnt over vært mer negativt enn det som framgår av netto driftsresultat uten korrigeringer.

Lånegjeld

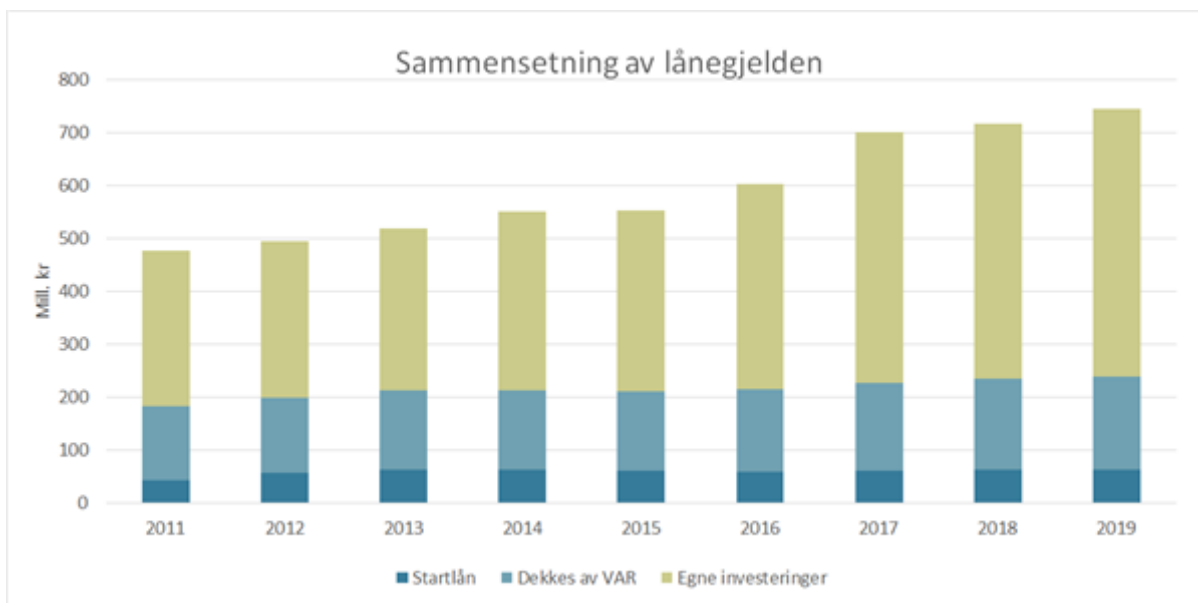
Netto lånegjeld er et nøkkeltall som tar utgangspunkt i kommunens lånegjeld, fratrukket alle typer utlån og ubrukte lånemidler. Utvikling i netto lånegjeld ses i sammenheng med utviklingen i kommunens driftsinntekter. Figuren nedenfor viser dette:

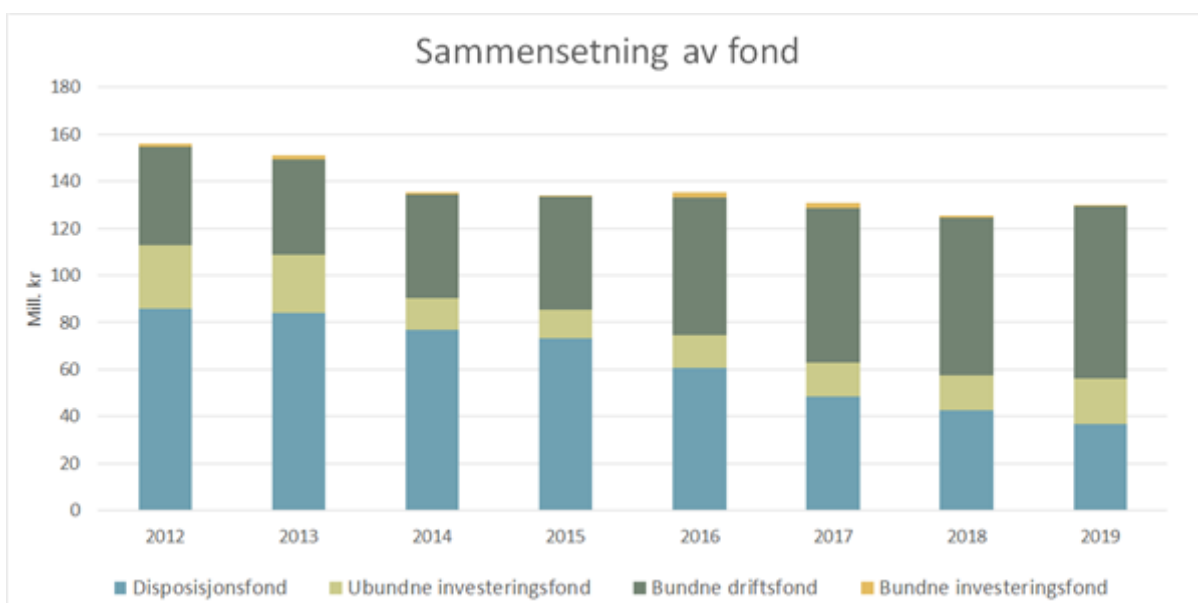
Samlet lånegjeld har økt ytterligere i 2019 som følge av investeringsnivået i kommunen. Lånegjelden er likevel på et lavere nivå enn det som var budsjettert i 2019. Dette henger sammen med endringer i framdrift på prosjektene.

Kommunens langsiktige mål er at netto lånegjeld maksimalt skal utgjøre 80 % av driftsinntektene. Avstanden til dette målet er ved utgangen av 2019 164,1 mill. kr, noe som er en forverring siden 2018 med 6,2 mill. kr.

Lånegjelden består av lån til investeringer innen vann- og avløpssektoren (selvkostområder), startlånsmidler og kommunens øvrige investeringer. Renter og avdrag knyttet til lån innen vann- og avløpssektoren dekkes av gebyrene, og lån tatt opp til videre utlån vil i hovedsak dekkes av innbetalinger fra lånekunder. Tabellen nedenfor viser sammensetningen av kommunens lånegjeld.

Fond

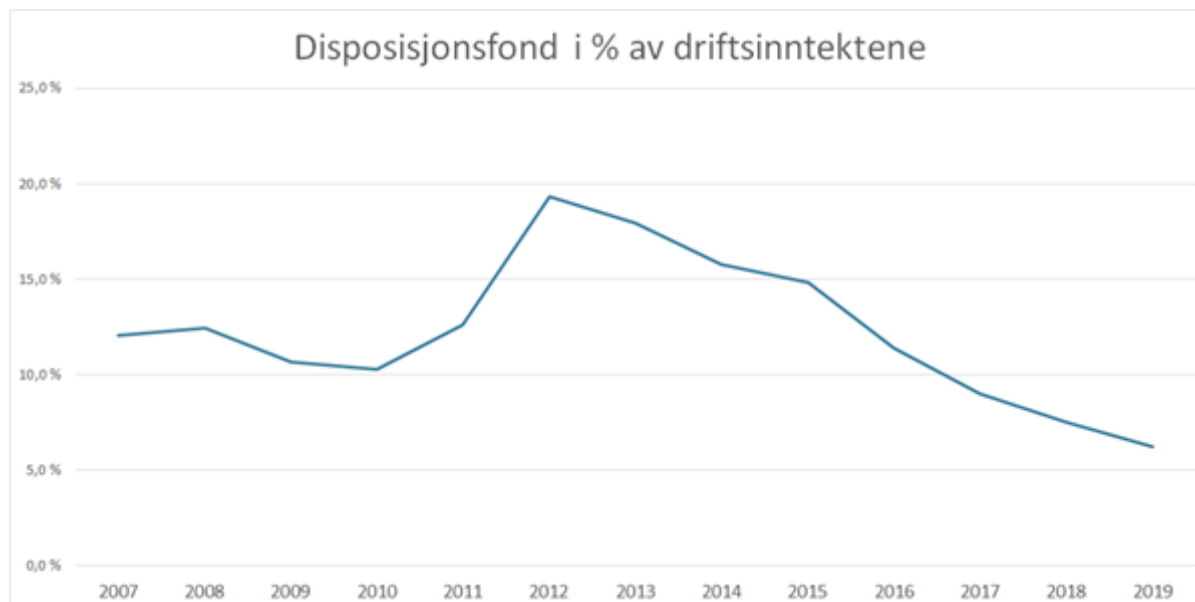

Kommunens disposisjonsfond er redusert med 6 mill. kr fra 2018 til 2019. Det ble budsjettert med 14,8 mill. kr i bruk av disposisjonsfond for å saldere driftsbudsjettet for 2019. Et regnskapsmessig mindreforbruk på 17,1 mill. kr i regnskapet for 2018 medførte at det ble avsatt tilsvarende beløp til disposisjonsfondet. Dette forbedret situasjonen i 2019 noe mer enn det som var forutsatt da budsjettet for året ble vedtatt.

Disposisjonsfondene består også av fond som kommunestyret har øremerket til bestemte formål. Den delen av disposisjonsfondene som ble anslått å være tilgjengelige ved starten på året 2020, ble i budsjettet for 2020 lagt inn som saldering av driftsbudsjettet med 16 mill. kr. Den frie delen av disposisjonsfondene var da antatt oppbrukt. Et regnskapsmessig mindreforbruk i 2019-regnskapet på

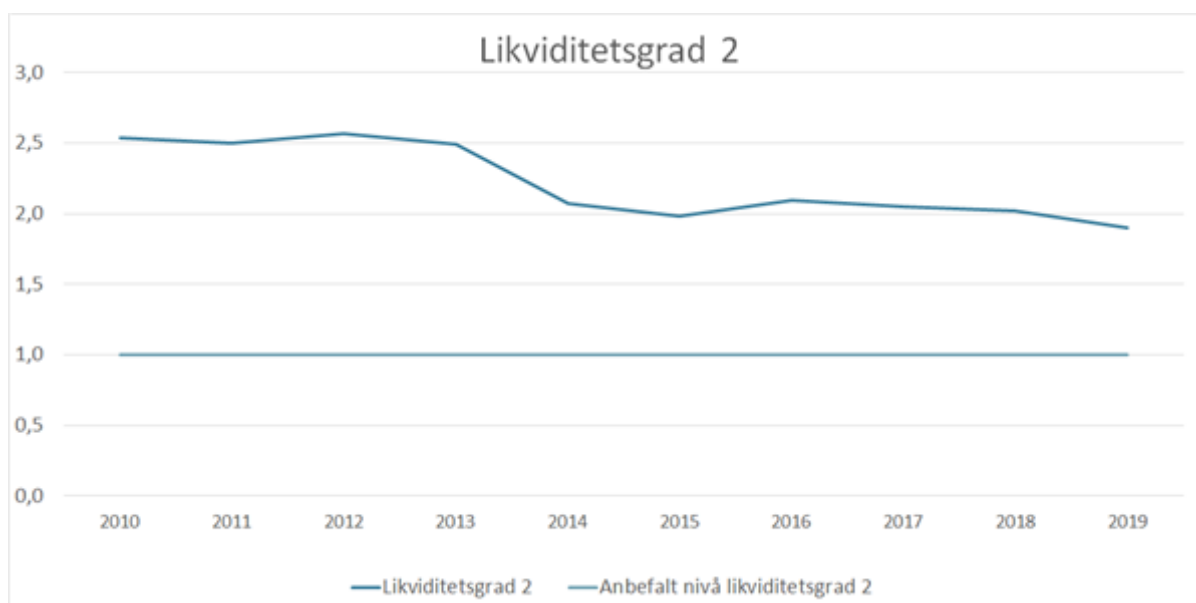
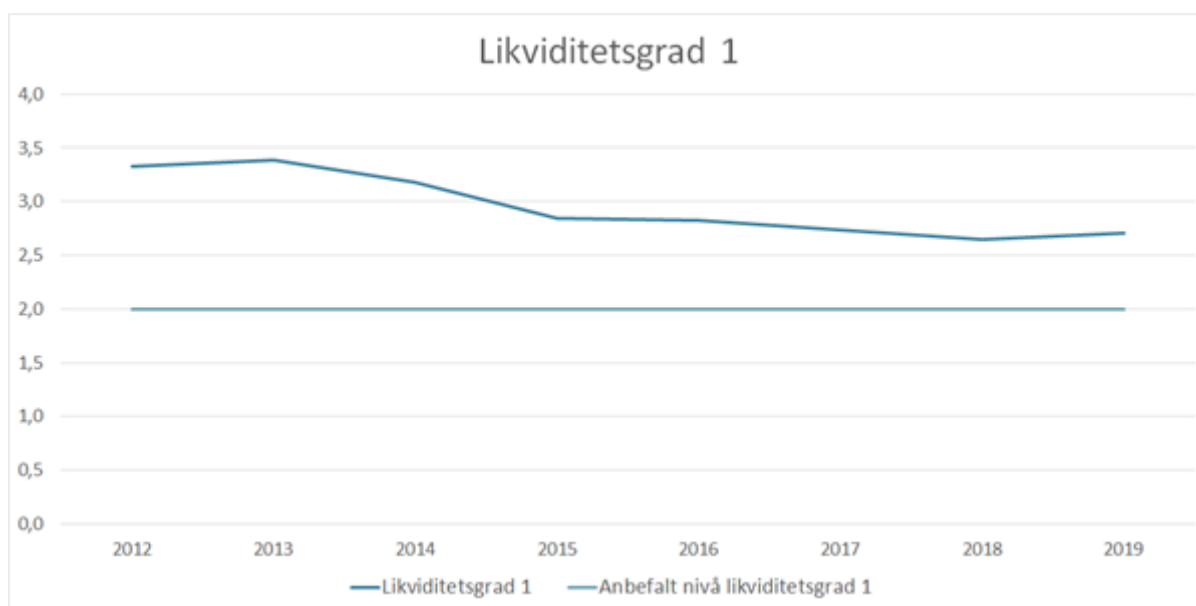
11,7 mill. kr, vil imidlertid bedre situasjonen noe. Det må likevel settes i verk betydelige omstillingstiltak for å kunne innfri de reduserte driftsrammene i budsjett og økonomiplan.

Disposisjonsfond i % av driftsinntektene sier noe om hvilket handlingsrom kommunen har. I 2019 er nivået på 6,2 %, det er 10,6 mill. kr lavere enn det som er ønskelig ut fra handlingsregelen om 8 %.

Likviditet

Det å ha tilstrekkelig likviditet er viktig for hvilken som helst bedrift, også for kommuner. Likviditet er de midler som kommunen har til rådighet for å gjøre opp for seg; lønn til ansatte, fakturaer knyttet til tjenestekjøp etc. I Gausdal har vi tre elementer som vi setter opp for å vurdere likviditeten; likviditetsgrad 1, likviditetsgrad 2 og arbeidskapital. Likviditetsgrad 1 og 2 sier noen om betalingsmidlene til kommunen sett opp mot kommunens kortsiktige gjeld. Arbeidskapitalen sier noen om forholdet mellom omløpsmidlene og den kortsiktige gjelden. I tillegg gjøres det en analyse av arbeidskapitalens driftsdel. For alle elementene er det viktig å også se utviklingen over tid.

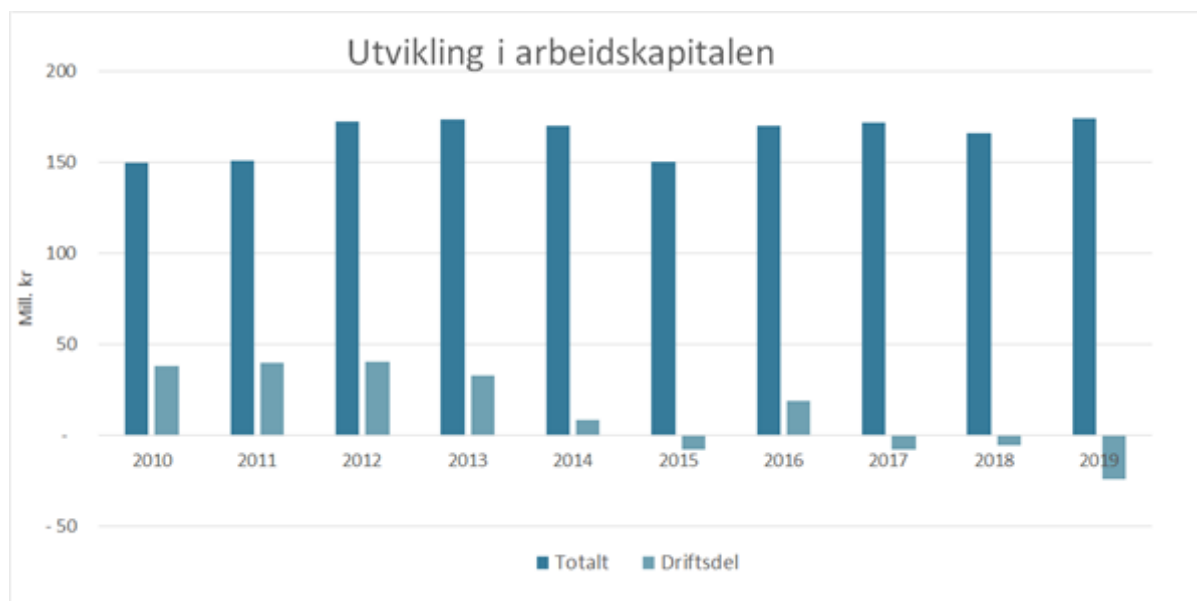
Likviditetsgrad 1 ser på forholdet mellom omløpsmidler (bankinnskudd, kortsiktige fordringer og premieavvik) i forhold til kortsiktig gjeld, mens likviditetsgrad 2 ser på nivået på kommunens bankinnskudd i forhold til kortsiktig gjeld. Begge måltallene er fortsatt på et akseptabelt nivå.

Arbeidskapitalen viser forholdet mellom kommunens omløpsmidler (bankinnskudd og fordringer) og kortsiktig gjeld. Det framgår av figuren nedenfor at kommunen har en høy arbeidskapital, noe som innebærer at kommunen ikke har utfordringer med å betale for seg. Denne tallstørrelsen inneholder imidlertid en del elementer som gjør at bildet må nyanseres noe. Arbeidskapitalen inneholder midler som ikke kan brukes fritt. Det trekkes dermed ut midler knyttet til bundne fond, vedtatte disponeringer av ubundne fond, ubrukte lånemidler samt premieavvik. Da kommer en fram til arbeidskapitalens driftsdel, -en tallstørrelse som gir et bedre uttrykk for kommunens reelle likviditetssituasjon.

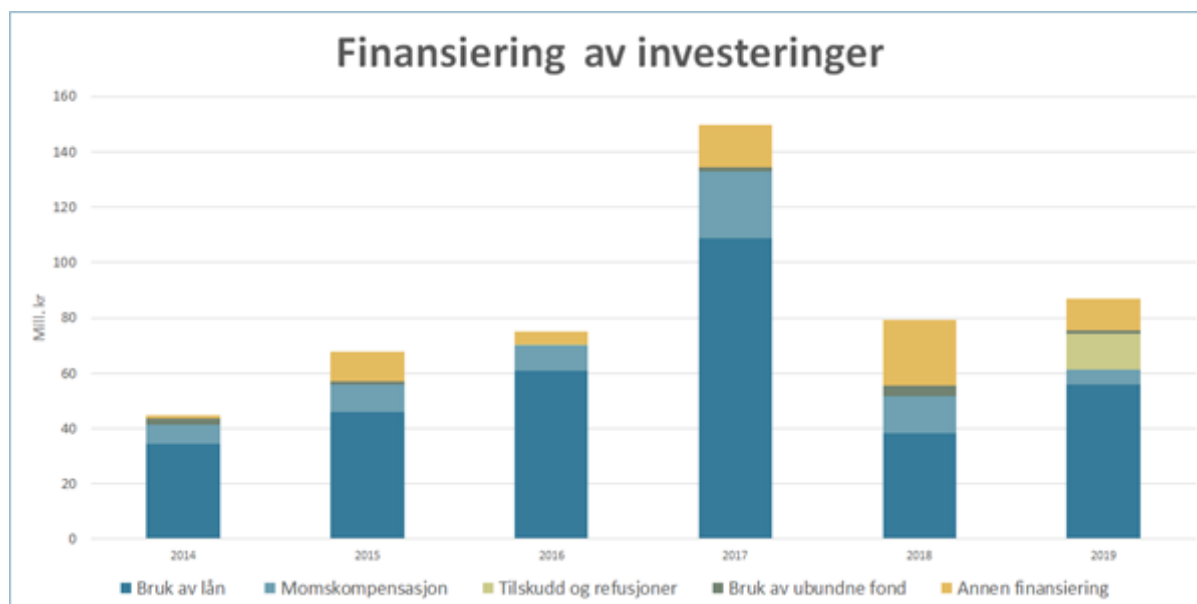
Det framgår av figuren nedenfor at det er en forverring i arbeidskapitalens driftsdel fra 2018 til 2019. Når disposisjonsfondet er tilnærmet borte, og det ikke var mulig å få saldert driftsbudsjettet for 2020, er

det klart at kommunens likviditet blir utfordret. Det er også på dette området svært viktig at de tiltak som er lagt inn i økonomiplanen for 2020-2023 blir iverksatt og får effekt i form av reduserte driftsutgifter og/eller økte inntekter.

Investering

Kommunens investeringer har over tid vært høye, men vil fra 2020 reduseres betydelig. Kommunen har gjort viktige samfunnsinvesteringer knyttet til skole, barnehage, omsorgsboliger, dagaktivitetstilbud samt utbyggingsområder for boliger. I tillegg har kommunen jevnt og trutt foretatt nødvendige investeringer i nyanlegg og rehabilitering av vann- og avløpsnett.

Kommunens investeringer er i hovedsak finansiert ved bruk av lån. Dette medfører økte utgifter til renter og avdrag, som belaster kommunens driftsregnskap. Det blir viktig framover å holde investeringsnivået så lavt som mulig for å redusere låneopptak og utgifter til renter og avdrag. Dette gjenspeiler seg i kommunens økonomiplan for 2020-2023 der investeringer utenom startlån og selvkostområdene er holdt på et lavt nivå.

Interkommunale samarbeid

Gausdal kommune er vertskommune for følgende samarbeid;

- Landbrukskontoret for Lillehammerregionen.
- Samarbeid om eiendomsforvaltning (EIOFF) vedrørende SD-anlegg (SD = Sentral Driftsovervåkning).
- Regional Frisklivssentral.
- Kommunen fører regnskapet for Regionrådet i Lillehammerregionen. Fra og med 2020 vil Lillehammer kommune overta denne funksjonen.

Samarbeidene følger vedtatte avtaler. For informasjon om økonomien og hva samarbeidene omfatter, vises det til note 29 i årsregnskapet.

Oppsummering økonomi

Selv om regnskapet for 2019 viser et bedre resultat enn det som var budsjettet, har Gausdal kommune en svært anstrengt økonomi. Kommunens årsbudsjett for 2020 balanserer ikke, og det gjør heller ikke alle år i økonomiplanen 2020-2023. Fylkesmannen har dermed meldt inn kommunen i Robek-registeret i 2020.

Som følge av at kommunen er inntatt i Robek-registeret, må kommunestyret innen utgangen av juni 2020 vedta en tiltaksplan for å komme i økonomisk balanse. Administrasjonen fram en tiltaksplan for kommunestyret i mars. I tillegg arbeides det med seks delutredninger knyttet til framtidens helse- og omsorgstjenester, som vil kunne ut i en sak som skal fremmes for kommunestyret i mai. Det vil også bli lagt fram en gjennomgang av interkommunale samarbeid (sammen med Øyer og Lillehammer kommuner) med sikte på reduserte utgifter også på samarbeidsområdene.

For å kunne få en bedring i økonomien både på kort og lang sikt, er det nødvendig å redusere kommunens driftsutgifter / øke kommunens inntekter betydelig. De tiltakspakkene som legges fram er viktige bidrag i så måte.

Internkontroll

Det er en ny ordlyd om internkontroll i **ny kommunelov** av 2019:

«§ 25-2. Rapportering til kommunestyret og fylkestinget om internkontroll og statlig tilsyn

Kommunedirektøren skal rapportere til kommunestyret og fylkestinget om internkontroll og om resultater fra statlig tilsyn minst én gang i året.»

Vi legger med dette denne rapporteringen inn i årsberetning og årsmelding. I tillegg fortsetter vi rapportering om internkontroll i tertialrapport 1 og 2, som også behandles i kommunestyret.

Vi definerer internkontroll som systematiske tiltak som sikrer at virksomhetens aktiviteter

- planlegges
- organiseres
- utføres
- vedlikeholdes

i samsvar med krav i lov eller forskrift.

Vi arbeider etter mottoet **godt nok**, i og med at det må være en balanse mellom tjenesteyting og systemfokus/dokumentasjon (administrative oppgaver). Vi arbeider for å skape en kultur for fornying, forenkling og forbedring. Ledelse er viktig, og lederansvaret går også fram av lov og forskrift. Det handler om tilrettelegging, organisering, opplæring, gjennomføring og oppfølging.

Internkontrollen har fire fokusområder:

Tjenesteytingen / kjerneoppgavene og støtteprosessene	= brukerne
Personalet, HMS (helse, miljø og sikkerhet)	= medarbeiderne
Samfunnsikkerhet og beredskap	= verdiene i samfunnet
Økonomi og finansforvaltning	= økonomistyring

Dokumenter som må være på plass for å ha en **sektorovergripende internkontroll** er:

- Delegeringsreglementet fra kommunestyret til kommunedirektør
- Administrative fullmakter fra kommunedirektør
- Økonomireglementet/-håndboken
- Finans- og gjeldsreglementet
- Anskaffelsesreglementet
- Personalreglementer/personalhåndbok
- Etiske retningslinjer
- Lederavtaler
- Helse, miljø og sikkerhet - internkontroll
- Krisepanlegging og beredskap
- Rutiner for systematisk avvikshåndtering
- Strategisk kompetansestyring
- Arkivplan
- Informasjonssikkerhet og personvern
- Oversikt over avtaler

Dokumentene er i hovedsak oppdatert. Delegeringsreglementet skal behandles første året i ny kommunestyreperiode. Denne saken kommer høsten 2020.

Det er mange egenkontroll- og internkontrollaktiviteter i løpet av et år. De som gjelder tjenestene er omtalt under hvert enkelt planområde.

Her er noen av de større på systemnivå – felles Gausdal kommune – i 2019:

1. Helhetlig risiko- og sårbarhetsanalyse for kommunene Gausdal – Lillehammer – Øyer.
  - Behandlet i kommunestyret i Gausdal 12. februar 2019.
2. Oppfølging av politiske vedtak – sak til kommunestyret mars, juni og september.
3. Rapportering i henhold til finans- og gjeldsreglementet, i kommunestyret i mars, juni og september.
4. Internkontrolldagen januar 2019 – årlig temadag for ledere og avdelingsledere. Her var fokus:
  - Retningslinjer for vold og trusler, - med fokus på risikovurdering
  - Informasjonssikkerhet og personvern – status og utfordringer
  - Arbeid med planområdets/enhetens handlingsplan for internkontroll 2019.
5. Det er satt inn en større arbeidsinnsats for å få lagt aktuelle dokumenter, prosedyrer og rutiner inn i kommunens kvalitetssystem 4human TQM. Avvikshåndtering innen helse og omsorg er nå etablert i TQM. Dette erstatter de papirbaserte rutineene.
6. Det arbeides fortløpende med å forbedre og effektivisere pasientforløpene i helse og omsorg ved hjelp av Lean-/tjenestedesign-metodikk.
7. Oppdatering av telefonreglementet.
8. Sertifisering som trafikksikker kommune.
9. Innkjøpsstrategi er vedtatt i kommunestyret, og nye rutiner er oppdatert.
10. Kvalitetsmelding grunnskole i kommunestyret i oktober.
11. Videreutvikling av Framsikt.
12. Ledelse og lederutvikling; ledermøter og styrkebasert tilnærming.
13. Prosess for handlings- og økonomiplan er vedtatt i kommunestyret.

Statlige tilsyn

I 2019 ble det gjennomført tre tilsyn av Fylkesmannen og ett tilsyn av Arbeidstilsynet.

Myndighet	FYLKESMANNEN	2. og 7. mai 2019
Enhet/avd.	Gausdal kommune	
Tema	Tilsyn med kommunal beredskap og helseberedskap i Gausdal kommune.	
<p>Målet med tilsynet var å undersøke om Gausdal kommunes arbeid med kommunal beredskap og helseberedskap er i samsvar med kravene til kommunal beredskapsplikt og kommunal helseberedskap.</p> <p>Fylkesmannen ville undersøke om kommunen i tråd med kravene i lov og forskrift hadde:</p> <ul style="list-style-type: none"> • En beredskapsplanlegging som bygger på risiko- og sårbarhetsanalyser av uønskede hendelser som kan inntreffe i egen kommune. • En forberedt kriseorganisasjon for håndtering av uønskede hendelser, herunder;<ul style="list-style-type: none"> ○ en forberedt kriseledelse ○ en kriseorganisasjon som kjenner egne beredskapsplaner ○ om kommunen har sikker informasjonsstyring og plan for krisekommunikasjon ○ om alle som har en rolle i beredskapen har fått opplæring ○ om beredskapen er øvet, evaluert og oppdatert.		

Årsberetning 2019

Resultat Avvik 1

Gausdal kommune har ikke lagt risiko- og sårbarhetsanalyser til grunn for sin beredskapsplanlegging.

Avvik 2

Gausdal kommune har ikke tilstrekkelig avklarte ansvarsforhold, fullmakter og oppgaver i sin kriseorganisasjon. (*Knyttet til kommuneoverlegens rolle*).

Lukking /
tilbakemelding Kommunens oppfølging av rapporten:

1. Handlingsplan for ROS. Siden helhetlig ROS ble utarbeidet i samarbeid med Lillehammer og Øyer kommuner, var det naturlig å samarbeide med dem om deler av plan for oppfølging.
2. Gjennomgang av helse- og sosial beredskapsplanen inkl. ROS er utført.
3. Gjennomgang av beredskapsplanen inkludert ansvarsforhold er utført.

Myndighet **FYLKESMANNEN** 27. - 28. mai 2019

Enhet/avd. Helse og mestring, hjemmetjenesten inkl. bofellesskap

Tema **Tildeling og evaluering av tjenester til eldre.**

- Om kommunen sikrer at saker om helsetjenester i hjemmet og institusjonsopphold er tilstrekkelig opplyst.
- Om kommunen sikrer brukermedvirkning i saker om helsetjenester i hjemmet og institusjonsopphold.
- Om kommunen sikrer nødvendig samhandling med øvrige deler av helse- og omsorgstjenesten ved vurdering av behovet for helsetjenester i hjemmet og institusjonsopphold.

Resultat «Det ble ikke avdekket lovbrudd under tilsynet. Tilsynet er derfor avsluttet.»

Myndighet **ARBEIDSTILSYNET** 28. august 2019

Enhet/avd. Helse og mestring, hjemmetjenesten

Tema Om virksomheten følger arbeidsmiljølovens krav for å forebygge arbeidsrelatert sykdom og skade

- HMS-opplæring.
- Ledelse og medvirkning, samarbeid med verneombud og tillitsvalgte.
- Systematisk HMS-arbeid: kartlegging, risikovurdering, tiltak, rutiner og avvikshåndtering knyttet til organisatorisk, ergonomisk og psykososialt arbeidsmiljø.
- Informasjon og opplæring knyttet til relevante risikoforhold.
- Bruk av bedriftshelsetjenesten.

Resultat Pålegg 1: HMS-rutine – avviksrutine

- Virksomheten har rutine for avvikshåndtering, men at denne ikke er iverksatt når det gjelder å melde avvik knyttet til vold, trusler og uheldige belastninger som følge av kontakt med andre.

Pålegg 2: Vold, trusler om vold og uheldige belastninger – kartlegging, risikovurdering, tiltak og plan

- Arbeidsgiver må forbedre virksomhetens kartlegging og risikovurdering ved arbeidssituasjoner som kan medføre at arbeidstaker blir utsatt for vold, trussel om vold og uheldige belastninger som følge av kontakt med andre

Årsberetning 2019

Pålegg 3: Manuelt arbeid - kartlegging og risikovurdering

- Arbeidsgiver skal kartlegge manuelt arbeid som kan innebære risiko for helseskader. På bakgrunn av kartleggingen må helsemessig risiko vurderes.

Pålegg 4: Manuelt arbeid - tiltak og plan

- Arbeidsgiver skal gjennomføre nødvendige tiltak og/eller utarbeide plan for å fjerne eller redusere forekomsten av belastende og helseskadelig manuelt arbeid.

Lukking / tilbakemelding	1. Rutine for avvikshåndtering av vold og trusler er iverksatt og gjort kjent for ansatte. 2. Risikovurdering gjennomført og rutine for gjentatte risikovurderinger laget. 3. Kartlegging gjennomført og faktorene risikovurdert. 4. Det er utarbeidet plan for å fjerne/ redusere forekomsten og årshjul for internkontroll.
Konklusjon	<u>Svar fra Arbeidstilsynet:</u> «Vi mottok tilbakemelding fra Hjemmetjenesten 10.12.2019. På bakgrunn av tilbakemeldingen er samtlige pålegg lukket.»
Myndighet	FYLKESMANNEN 15. - 17. oktober 2019
Enhet/avd.	Habilitering, Flatland bofellesskap
Tema	Saksbehandling: Helse- og omsorgstjenesteloven § 3-2 nr. 6 bokstav b. personlig assistanse, herunder praktisk bistand og opplæring og støttekontakt. Bruk av tvang og makt: Helse- og omsorgstjenesteloven kapittel 9. Rettssikkerhet ved bruk av tvang og makt overfor enkelte personer med psykisk utviklingshemning.
Resultat	<u>Lovbrudd 1:</u> Gausdal kommune sikrer ikke forsvarlig gjennomføring av tjenesten til brukerne. <u>Lovbrudd 2:</u> Gausdal kommune sikrer ikke tjenesteutøvelse av kommunale helse- og omsorgstjenester uten bruk av ulovlig tvang og makt. <u>Fylkesmannen hadde følgende kommentar i tilsynsrapporten:</u> «Under tilsynet kom det tydelig frem at ledelsen på alle nivåer er klar over utfordringene i virksomheten. Det er kun noen måneder siden enhetsleder ble tilsatt og kun noen uker siden daglig leder ble ansatt. Kommunen er i gang med endringer på begge tilsynsområdene og de ansatte er enhetlig positive til de påbegynte prosessene. Det er tilsynets oppfatning at både de ansatte og ledelsen er opptatt av at brukerne skal ha gode tjenester. Kommunen har den siste tiden, og særlig etter nye ledere ble tilsatt, etablert et godt utgangspunkt for videre kvalitetsarbeid».
Lukking	Det ble laget en plan for å rette opp i lovbruddene som Fylkesmannen fant, og som Fylkesmannen godkjente med følgende kommentarer:
Konklusjon	«Planen fremstår gjennomarbeidet og oversiktlig. Den inneholder konkrete tiltak for å rette lovbruddene, hvem som er ansvarlig, plan for evaluering og kommunens frister for når tiltakene skal være på plass» «På bakgrunn av kommunens tilbakemelding finner Fylkesmannen det tilstrekkelig dokumentert at lovbruddene etter aktuelle tilsyn vil bli rettet.»

Forvaltningsrevisjon, i regi av kontrollutvalget:

- Forvaltning av pasientmidler. Rapporten ble behandlet i kommunestyret 28. mars 2019.
- Individuelle planer - kommunal psykiatri og rusarbeid. Rapporten ble behandlet i kommunestyret 23. mai 2019.

Tilsyn og forvaltningsrevisjoner gir grunnlag for omfattende forbedringsarbeid, der ledere, tillitsvalgte og ansatte samarbeider om tiltak og forbedringspunkter.

Etikk

Kommunen skal i sin årsberetning si noe om kommunens arbeid med etikk.

"§ 14-7. Årsberetning

Årsberetningen skal redegjøre for

d) tiltak som er iverksatt og tiltak som planlegges iverksatt for å sikre en høy etisk standard "

Gausdal kommune vedtok sine første etiske retningslinjer for ansatte og folkevalgte i 2008. Prosess for fornyelse av disse ble gjennomført i 2016. Her var kommunestyret, ledere og tillitsvalgte involvert. Nye retningslinjer ble vedtatt i kommunestyret 16. juni 2016.

Ved introduksjon av nyansatte blir etiske retningslinjer gjennomgått.

I 2019 var det etter kommunevalget et opplegg for det nye kommunestyret, - «KS folkevalgtprogram», der etikk, habilitet og bruk av sosiale medier var blant temaene.

Likestilling

«§ 14-7. Årsberetning

Årsberetningen skal redegjøre for

e) Den faktiske tilsanden når det gjelder likestilling

f) hva kommunen eller fylkeskommunen gjør for å oppfylle arbeidsgivers aktivitetsplikt etter likestillings- og diskrimineringsloven § 26

Likestilling.

Arbeidsstokken i Gausdal kommune har en 80/20 fordeling når det gjelder henholdsvis kvinner og menn, med litt variasjon fra år til år. Innen pleie og omsorg, renhold og barnehage er menn i et stort mindretall, mens menn er i stort flertall innen tekniske tjenester. Over år fordeler undervisningspersonalet seg med 75 % kvinner og 25 % menn. Innen toppledelsen (kommunedirektørgruppen og enhetsledere) er det en hovedvekt på kvinner.

Vi har tall og statistikk på gjennomsnittslønn fordelt på kjønn og ulike stillingskategorier. Hvem som har høyest gjennomsnittslønn fordeler seg forholdsvis jevnt mellom kvinner og menn. Retningslinjer for lokal lønn legger vekt på individuell lønnsutvikling basert på resultater og innsats.

I 2019 startet vi en ny offensiv knyttet til arbeidet med heltidskultur, - i samarbeid med Sykepleierforbundet og Fagforbundet.

Diskriminerings- og tilgjengelighetsloven.

Vårt fokus i arbeidet med barn og unge er tilbud til alle, og tiltak for de få (som har behov for det). I vår satsing på folkehelse tar Gausdal kommune en offensiv rolle for å styrke faktorer som bidrar positivt til folkehelsen, og svekke forhold som kan ha negative virkninger. Vi søker å bidra til utjevning av sosiale helseforskjeller. Alle skal ha mulighet til å ta vare på og fremme egen helse, trivsel og mestring.

I planarbeid og i byggeprosjekter er universell utforming sentralt, slik det skal være i henhold til lovverket.

Som arbeidsgiver legger vi vekt på tilrettelegging for ansatte. Vi har flere tiltak og tilbud til innbyggere som trenger det, via NAV.